

Li.

UNDERVISNINGSMINISTERIET.

Direktoratet for Gymnasieskolerne og HF.

Fagkonsulenten i latin, græsk og oldtidskundskab.

Bedømmelsen af latinske versioner ved studentereksamen.

De vejledende bestemmelser vedrørende undervisningen i gymnasiet anfører intet om undervisning i versionsskrivning i klassisksproglig gren eller om principperne for bedømmelse af eksamensversioner. Det kan derfor synes rimeligt kort at redegøre for, efter hvilke retningslinier eksamensversionerne bedømmes.

En hovedkilde til fejl er eksaminandernes ofte ringe evne til at benytte ordbogen forstandigt. Tit kan en forkert oversættelses tilblivelse følges led for led gennem ordbogen. Selv om en del fejl ved brugen af ordbogen skyldes manglende fortrolighed med formlæren, har dog mange misforståelser deres forklaring i eksaminandernes usikkerhed over for ordbogen som værktøj. Måske vi glemmer, at Jensen & Goldschmidts leksikon er en meget vanskelig ordbog for begynderen, der derfor har brug for ikke så lidt direkte vejledning (om forkortelsernes betydning, om dispositionen af længere artikler og – beklageligt nok – også om betydningen af de gotiske bogstaver). Mange elever vælger derfor i det daglige arbejde den lettere udvej at bruge en mindre ordbog, hvilket kan gøre vanskelighederne til eksamen uoverstigelige. Versionerne udarbejdes med den store ordbog for øje, og de mindre er derfor ikke tilstrækkelige. Det er ikke heldigt og vel også i strid med bestemmelserne at anvende mere en een ordbog ved eksamen. I øvrigt overser eksaminanderne forbavsende tit anmodningen om at anføre, hvilken ordbog der er benyttet. Oplysningen herom er ikke overflødig, da det jo er muligt at bruge f.eks. Arnesens ordbog eller et latinsk leksikon til et af de moderne fremmedsprog.

Det spørgsmål, mange lærere i faget først vil stille, er, hvor frit må der oversættes. Der kan ikke gives noget entydigt svar herpå. Idealet er vel, at oversættelsen følger den latinske tekst, så tæt, det er muligt, uden at det danske bliver ugrammatisk eller kommer til at virke alt for tungt og fremmedartet. En fri oversættelse bør altid være motiveret. Ved bedømmelsen tages der ofte individuelle hensyn – på en måde, som det er naturligt at gøre det også i den daglige undervisning: Den dygtige og sikre elev kan tillade sig at gå ret vidt i sine bestræbelser for at skrive et godt og mundret dansk, og en relativt fri oversættelse kan, når der ikke forekommer graverende fejl, kun vurderes positivt. Dog bør besvarelsen altid være en oversættelse og ikke en genfortælling. Versionsskrivning dyrkes jo netop som et middel til at opøve en præcis forståelse af, hvad der faktisk står i en tekst. Hvis imidlertid de frie gengivelser optræder sammen med grove misforståelser, kommer de nødvendigvis til at virke som overfladisk flothed og heldigt gætteri og kan derfor i hvert fald ikke påvirke karakteren i opadgående retning. Mange elever er klar over dette forhold og garderer sig derfor ved i parenteser at anføre ordrette oversættelser og kommenterende bemærkninger. Dette er ikke heldigt: eksaminanden må beslutte sig for een og kun een oversættelse. I øvrigt gør parenteserne ofte kun sagen værre, idet de kan afsløre, at en ellers acceptabel oversættelse er fremkommet på trods af misforståelse af den grammatiske sammenhæng.

Et almindeligt spørgsmål i forbindelse med fri eller ordret oversættelse er, hvor vidt den latinske tempusfølge skal respekteres. I begynderundervisningen i versionsskrivning er det vel naturligt at forlange en slavisk gengivelse af teksten – for overhovedet at vænne eleven til at lægge mærke til, hvilke former der bruges – og der er elever, der aldrig bliver sikre nok til at bevæge sig mere frit. Men for de fleste gælder det, at de bør oversætte verberne til den tid, der i den givne sammenhæng falder naturligst på dansk.

Et andet og vanskeligere problem ved den frie oversættelse er, hvor langt eksaminanden kan gå i retning af at opdele en lang latinsk periode i flere, afsluttede danske sætninger, f. eks. ved at selvstændiggøre participialkonstruktioner eller relativsætninger. Den groveste fejltypen – bortset fra den fuldstændige misforståelse af hele tekstens indhold og sammenhæng – er nok oversættelser til danske sætninger, der i sig selv er syntaktisk meningsløse, f.eks. bisætninger uden hovedsætning. Der er utvivlsomt i dansk og andre moderne sprog en bevægelse bort fra den komplicerede periodebygning, og eleverne har derfor vanskeligt ved at anvende den. Måske det netop af den grund er nyttigt at dyrke periodeskrivning på dansk, fordi latinundervisningen her kan give elevernes sproglige kunnen en dimension, den ellers ikke får. Det vil sige, at en oversættelse, der respekterer den latinske sætningsfølge, bliver vurderet positivt, selv om resultatet for nutidslæseren kan synes noget tungt. På den anden side vil en opdeling aldrig blive til skade for eksaminanden, forudsat at det ved brug af de rette adverbelle udtryk o.lign. kommer til at stå klart, hvad der skal betragtes som årsag, hensigt, følge o.s.v. (der kan her henvises til redegørelsen i Erik Hansen: Sprogagttagelse §§ 53-54).

Fri oversættelse er naturligvis bedst, når den gør gengivelsen tydeligere end den mere ordrette oversættelse. Dette gælder f.eks. brug af possessivt pronomen i de tilfælde, hvor latinsk sprogbrug udelader det, anvendelse af egennavn i stedet for personligt pronomen med uklar referens og sætningskløvning for at fremhæve, hvad der på latin er understreget ved ordstillingen.

Nye lærere er sikkert ofte bekymrede over den ualmindelig ringe retskrivning og tegnsætning, mange elever anvender i deres versioner. En elev, der er i stand til at skrive pæne og i sproglig henseende stort set korrekte danske stile, synes at miste enhver færdighed i så henseende, når det gælder oversættelse fra latin. Man kan her blot stræbe, så godt man formår. Hvis der ved bedømmelsen af eksamensversionerne blev anlagt samme målestok over for fejl i ortografi og tegnsætning som ved den danske stil, ville gennemsnittet i latinsk version blive væsentlig lavere, end det er.

Navne bør behandles med stor omhu. Mange elever synes at være helt uvidende om den problematik, der knytter sig til gengivelsen af græske og latinske navne på dansk (en usikkerhed, der desværre deles af mange professionelle oversættere og forfattere).

Til sidst nogle bemærkninger om den nu gennemførte ændring af eksamensordningen, idet der nu skal skrives to versioner med ordbog. Det faglige udvalg for latin og opgavekommissionen har haft flere motiver til at foreslå denne ændring. Opgaver uden ordbog er nu afskaffet ved universiteternes embedseksaminer i de klassiske sprog, og der synes allerede derfor ingen grund til, at skolen skulle holde fast ved versionen uden ordbog. Endvidere har der i de senere år været en tendens til i højere grad at variere tekstvalget, hvorfor det er vanskeligt ved hver glose og vending i et versionsforslag at bedømme, om nu også alle eksaminander kan forventes at have truffet den i deres lektur. Endelig har opgavekommissionen det ønske, som mange – ikke mindst eleverne – deler, at versionerne ikke blot skal være af krigerisk indhold. Men når de handler om andet end lejrslagning og feltslag, må de nødvendigvis anvende et større gloseforråd, og derfor er ordbogen en nødvendighed.

Palle W. Nielsen